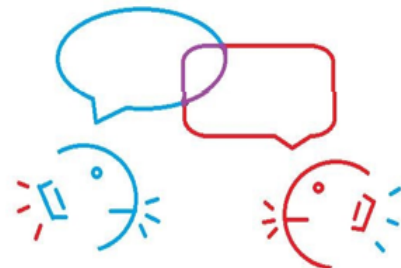

UNIVERSITY OF
ΡΑΤΡΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

Forum of Intercultural Dialogue & Learning
Laboratory of Sociology & Education
DESECE, University of Patras
<http://intercultural.upatras.gr/>

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ *κατανοώντας τον πολιτισμό*

Ευγενία Αρβανίτη,
Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΕΕΑΠΗ,
earvanitis@upatras.gr

ΣΤΟΧΟΙ

- Να αναγνωρίζετε την πολυεπίπεδη φύση του πολιτισμού.
- Να αναγνωρίζετε διαφορετικά συστατικά και χαρακτηριστικά του πολιτισμού.
- Να ορίζετε διαφορετικά είδη υποκουλτουρών.
- Να αξιολογείτε διαφορετικές προσεγγίσεις της μελέτης του πολιτισμού.
- Κάθε διαδικασία ή προϊόν της ανθρώπινης δραστηριότητας μπορεί να ονομαστεί πολιτισμός.
- **Ο πολιτισμός δεν είναι ενστικτώδης ή έμφυτος· είναι επίκτητος.**

Ορισμός

- ο Edward T. Hall (1966: χ), ο πολιτισμός είναι *«αυτές οι βαθιές, κοινές, ανείπωτες εμπειρίες που τα μέλη του εκάστοτε πολιτισμού μοιράζονται και εκφράζουν χωρίς να το αντιλαμβάνονται, και οι οποίες αποτελούν το υπόβαθρο με βάση το οποίο κρίνονται όλα τα άλλα γεγονότα»*.
- Ο πολιτισμός ενέχει μια αίσθηση **κοινής ταυτότητας** και **αλληλεγγύης** μεταξύ των μελών της ομάδας του.
- Το να είναι κανείς μέλος μιας πολιτισμικής ομάδας υποδηλώνει ότι έχει γαλουχηθεί με τις βασικές αξίες της και αντιλαμβάνεται ποια είναι η **«επιθυμητή»** και **ποια η «ανεπιθύμητη» συμπεριφορά** στο συγκεκριμένο σύστημα (TingToomey & Chung, 2005).

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

- ο Antonio Gramsci (2000) προσέγγισε εννοιολογικά τον πολιτισμό ως **τη δημιουργική διαδικασία κατασκευής νοήματος**, το οποίο παράγεται και αναπαράγεται διαρκώς από πλήθος ομάδων.
- Συλλαμβάνει τον πολιτισμό ως **το μέσο** με το οποίο οι άνθρωποι
 - **κατανοούν τον κοινωνικό τους κόσμο** και
 - **απεικονίζουν την ενεργή σχέση** τους με τον ευρύτερο κοινωνικό και υλικό κόσμο.

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

- Εναλλακτικά, ο Αμερικανός ανθρωπολόγος Clifford Geertz (1973) ορίζει τον πολιτισμό ως
- έναν **ιστό** που έχουν υφάνει οι ίδιοι οι άνθρωποι.
- Υποστηρίζει ότι «ο πολιτισμός είναι **η πλοκή των νοημάτων** στα πλαίσια των οποίων
- τα ανθρώπινα όντα **ερμηνεύουν τις εμπειρίες** τους και καθοδηγούν τη δράση τους» (σελ. 145).

«Ο ιστός» του Geertz:

- Υπάρχουν τρεις όψεις της μεταφοράς του «ιστού» του Geertz:
 - πρώτον, ότι, ως ιστός, ο πολιτισμός παράλληλα **περιορίζει τα μέλη** στην κοινωνική τους πραγματικότητα και κάνει εφικτή τη λειτουργία τους σε αυτή την πραγματικότητα·
 - δεύτερον, ο πολιτισμός είναι **τόσο προϊόν όσο και διαδικασία**· και
 - τρίτον, ο πολιτισμός **παρέχει πλαίσια** για τη συμπεριφορά.

Raymond Williams (1989)

- Ο Raymond Williams (1989), υποστηρίζει ότι ο πολιτισμός
 - αποτελεί το προϊόν όλης της συμπυκνωμένης προσωπικής και κοινωνικής εμπειρίας των ατόμων·
 - είναι το προϊόν ενός ολόκληρου λαού και προσφέρει ατομικά νοήματα.
- Οι Rogers και Steinfatt (1999: 79) ορίζουν τον πολιτισμό ως
- «τον **συνολικό τρόπο ζωής ενός λαού**, αποτελούμενο από τα επίκτητα και κοινά μοτίβα συμπεριφοράς τους, τις αξίες, τις νόρμες και τα υλικά αντικείμενα».

- Λειτουργικός ορισμός

- Ως πολιτισμός ορίζεται

- *ο συγκεκριμένος τρόπος ζωής μιας ομάδας ανθρώπων, ο οποίος αποτελεί το απόθεμα γνώσης, εμπειρίας, πεποιθήσεων, αξιών, παραδόσεων, θρησκείας, εννοιών του χρόνου, ρόλων, χωρικών σχέσεων, κοσμοθεωριών, υλικών αντικειμένων και γεωγραφικής περιοχής.*

- Αυτός ο ορισμός τονίζει

- τη **διάχυτη φύση** του πολιτισμού·

- επιβεβαιώνει επίσης ότι ο πολιτισμός **αποτελεί τόσο διαδικασία όσο και προϊόν επικοινωνίας.**

- Συστατικά του πολιτισμού

Σχήμα 3.1 Ένα μοντέλο του πολιτισμού.

Πηγή: Προσαρμόστηκε από το Dodd, Carley H. (1998), *Dynamics of Intercultural Communication* (5th edn). Boston, MA: McGraw-Hill. p. 38. Χρησιμοποιείται με άδεια.

- **Συστατικά του πολιτισμού**
- Ο **εσωτερικός πυρήνας** του πολιτισμού σχηματίζεται από την *ιστορία, την ταυτότητα, τις πεποιθήσεις, τις αξίες και τις κοσμοθεωρίες*
- το **ενδιάμεσο στρώμα** αποτελείται από **δραστηριότητες ως πολιτισμικές εκφάνσεις** – τέτοιοι είναι οι ρόλοι, οι κανόνες, οι ιεροτελεστίες, τα έθιμα, τα **μοτίβα** επικοινωνίας και οι **καλλιτεχνικές εκφράσεις**
- το **εξωτερικό επίπεδο** περιέχει το ευρύτερο **πολιτισμικό σύστημα** και σε αυτό ανήκουν τα οικονομικά, εκπαιδευτικά, θρησκευτικά, οικογενειακά και πολιτικά συστήματα, καθώς και τα συστήματα υγείας.

ΘΕΩΡΙΑ

ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Η έννοια της ταυτότητας έχει εξεταστεί εκτενώς τόσο από ψυχολογικές όσο και από κοινωνιολογικές προσεγγίσεις. Ο Erik Erikson (1968), ένας μετα-φροϋδικός ψυχολόγος που εργάζεται στις Ηνωμένες Πολιτείες δηλώνει ότι η ταυτότητα έχει δύο μορφές: ταυτότητα και διαφορά. Η πρώτη μορφή είναι η ταυτότητα ως αυτο-διαφοροποίηση ή αυτεπίγνωση και αίσθηση προσωπικής συνέχειας. Η δεύτερη μορφή είναι η ταυτότητα που προέρχεται από μια πρωταρχική σχέση, όπου η ταυτότητα συνδέεται με τη διαφοροποίηση του εαυτού από τον Άλλο – αυτό οδηγεί σε επίγνωση της προσωπικής ιδιαιτερότητας του καθενός.

Ο Manuel Castells (1997), ένας ευρέως γνωστός κοινωνιολόγος, γράφει ότι καθώς τα δίκτυα επικοινωνίας γίνονται ζωτικής σημασίας για τις οικονομίες και τις κοινωνίες, η ταυτότητα γίνεται μια οργανωτική αρχή κοινωνικής δράσης στην εκκολαπτόμενη κοινωνία της πληροφορίας. Ο Castells υποστηρίζει ότι οι ταυτότητες είναι πολλαπλές και ότι αυτή η πολλαπλότητα αποτελεί πηγή άγχους και αντιφάσεων τόσο στην αυτο-αντιπροσώπευση όσο και στην κοινωνική δράση. Σημαντικό θεωρείται η ταυτότητα να διαχωρίζεται από τους ρόλους, όπως αυτοί καθορίζονται παραδοσιακά από τους κοινωνιολόγους. Σήμερα, ερωτήσεις σχετικά με τον πολιτισμό, την ταυτότητα και τη διαφορά κατέχουν καίρια θέση στα σύγχρονα παγκόσμια ζητήματα πολιτικής, ισότητας και δικαιοσύνης. Τα ζητήματα πολιτισμού και ταυτότητας έχουν μετακινηθεί στο επίκεντρο της ανάλυσης στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες. Αυτό έχει συνδεθεί με την παρακμή των παραδοσιακών μορφών κοινωνικής συσχέτισης και δράσης και με την άνοδο νέων μορφών αλληλεγγύης και συλλογικών ταυτοτήτων, όπως εκφράστηκαν από την ιδέα της πολιτικής της ταυτότητας από τη δεκαετία του 1960 κι έπειτα.

• ΗΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

- Σε γενικές γραμμές, υπάρχουν δύο κύριες προσεγγίσεις στην έρευνα του πολιτισμού: Η **ημική και η ητική**, όπως αναπτύχθηκαν από τον Kenneth Pike (1967).
- Η πρώτη θεωρεί κάθε πολιτισμό ως **μια ξεχωριστή οντότητα** που μπορεί να μελετηθεί μόνο με χρήση των εννοιών του συγκεκριμένου πολιτισμικού συστήματος. Με άλλα λόγια, οι υποστηρικτές της ημικής προσέγγισης εστιάζουν στον εντοπισμό εκείνων των όψεων των εννοιών και της συμπεριφοράς **που είναι συγκεκριμένες** για κάθε πολιτισμό και επομένως δεν μπορούν να συγκριθούν με αυτές άλλων πολιτισμών.
- Οι ημικές γνώσεις και ερμηνείες ενυπάρχουν σε έναν πολιτισμό και διαμορφώνονται από τα τοπικά έθιμα, τις αξίες, τα νοήματα και τις πεποιθήσεις: μπορούν να **περιγραφούν ακριβέστερα από έναν «ιθαγενή»** ή έναν άνθρωπο «μυημένο» στον συγκεκριμένο πολιτισμό.
- Η θεμελιώδης αρχή της ημικής προσέγγισης συνίσταται στην προσπάθεια των πολιτισμικών ανθρωπολόγων να **κατανοήσουν έναν πολιτισμό από «την οπτική γωνία των ντόπιων»**.

• ΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

- Αντιθέτως, η ητική προσέγγιση θεωρεί δεδομένο ότι ο πολιτισμός μπορεί να **εξεταστεί με βάση κάποιες προκαθορισμένες κατηγορίες**, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να εφαρμοστούν σε όλους τους πολιτισμούς ανεξαιρέτως, κατά την αναζήτηση πολιτισμικών οικουμενικών χαρακτηριστικών.
- Οι ητικοί μελετητές επιχειρούν να εντοπίσουν **καθολικές διαστάσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς** και αναζητούν διαδικασίες που είναι εφικτό να χρησιμοποιηθούν στη μελέτη κάθε πολιτισμού.
- Με άλλα λόγια, η προσέγγιση αυτή υποθέτει ότι **όλοι οι πολιτισμοί μπορούν να συγκριθούν μεταξύ τους** ως φαινόμενα με τη δυνατότητα να γενικευθούν.
- Οι ητικοί μελετητές πρέπει να είναι σε θέση να **απομονώνουν κοινά συστατικά του πολιτισμού και να ελέγχουν την ισχύ υποθέσεων**.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ο πολιτισμός είναι

- **Ολιστικός:** ο πολιτισμός λειτουργεί ως ενιαίο και περίπλοκο σύνολο. Ενώ τα διάφορα μέρη του είναι αλληλένδετα (Samovar κ.ά., 2013),
- το σύνολο αποτελεί κάτι περισσότερο από αυτά τα συνδεδεμένα μεταξύ τους μέρη.
- **Επίκτητος:** κάθε άτομο «φέρει μέσα του μοτίβα σκέψης, αίσθησης και πιθανής δράσης, τα οποία μαθαίνει κατά τη διάρκεια της ζωής του». Geert Hofstede (1991: 32). **πολιτισμική μάθηση & μετασχηματισμός.**
- **Δυναμικός:** Ο πολιτισμός υπόκειται σε αλλαγές με την πάροδο του χρόνου· δεν είναι ούτε σταθερός ούτε στατικός.
- **Εθνοκεντρικός:** αναφέρεται στην πεποίθηση ότι ο πολιτισμός κάποιου είναι ανώτερος από άλλους πολιτισμούς.

• ΥΠΟΚΟΥΛΤΟΥΡΕΣ

- Εθνοτική κουλτούρα
- Κοινωνική ταξική κουλτούρα
- Οργανωσιακή κουλτούρα
- Τοπική κουλτούρα

Εθνοτική κουλτούρα

- Η εθνοτικότητα συχνά αποτελεί τη βάση μιας υποκουλτούρας εντός ενός ευρύτερου εθνικού πολιτισμού.
- Οι εθνοτικές ομάδες είναι αναγνωρίσιμες ομάδες ανθρώπων με **κοινή κληρονομιά** και πολιτισμική παράδοση **που κληροδοτείται** από γενιά σε γενιά.
- **Φυλετικές εθνοτικές ομάδες**: που τονίζουν τα γενετικώς κληροδοτούμενα χαρακτηριστικά της φυσικής εμφάνισης (Dodd, 1998).
 - Παραδείγματα: οι Ασιάτες, οι Ευρωπαίοι, οι Αγγλοκέλτες και οι Αβορίγινες Αυστραλοί.
- **εθνοτική [ή πολιτισμική] ομάδα.**
- **μειονότητα** καμιά φορά συνδέεται με μειονεκτήματα και κατώτερη κοινωνική θέση.

Κοινωνική ταξική κουλτούρα

- Η Κοινωνική - Οικονομική Κατάσταση (ΚΟΚ) μπορεί να σχηματίσει τη βάση μιας υποκουλτούρας.
- Η ΚΟΚ μπορεί να εξαρτάται
 - από το εισόδημα, τη μόρφωση, την απασχόληση, τον τόπο διαμονής και το οικογενειακό υπόβαθρο ενός ατόμου.
- Ο Jandt (2007) υποστηρίζει πως το γεγονός ότι οι γονείς που ανήκουν στην εργατική τάξη αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην **υπακοή** μπορεί να οδηγήσει τα παιδιά τους
 - να επιδεικνύουν υπακοή απέναντι στην εξουσία,
 - να αποδέχονται όσα σκέφτονται οι άλλοι γι' αυτά και
 - να διστάζουν να εκφράσουν τις επιθυμίες τους σε μορφές εξουσίας έξω από το πλαίσιο του σπιτιού.

Οργανωσιακή κουλτούρα

- Κάθε οργανισμός έχει τους δικούς του **τρόπους δράσης και επικοινωνίας**, οι οποίοι συναποτελούν την κουλτούρα του (Pacanowsky & O'Donnell-Trujillo, 1983).
- Οι υπάλληλοι **διατηρούν πεποιθήσεις, αξίες** και υποθέσεις για να οργανώνουν τη συμπεριφορά τους και να ερμηνεύουν τις εμπειρίες τους.
- Μέσω της επικοινωνίας, αυτές οι πεποιθήσεις και οι αξίες εξελίσσονται σε **κατανόηση του οργανισμού και σε κοινές ερμηνείες της οργανωσιακής πραγματικότητας**.
- Αυτές οι προσδοκίες και νοηματοδοτήσεις **σχηματίζουν το πλαίσιο της οργανωσιακής κουλτούρας**.

Τοπική κουλτούρα

- Η γεωγραφική περιφέρεια αποτελεί επίσης μια βάση κατηγοριοποίησης των ανθρώπων σε πολιτισμικές ομάδες.
 - Οι **τοπικές διαφορές** συχνά υποκρύπτουν διαφορές στις κοινωνικές στάσεις, στον τρόπο ζωής, στις διατροφικές προτιμήσεις και στην επικοινωνία.
 - Η **γλώσσα ή οι τοπικές διάλεκτοι** λειτουργούν επίσης ως ενδείξεις για τις διάφορες τοπικές κουλτούρες.
 - Επιπλέον, το κλίμα αποτελεί επίσης παράγοντα τοπικών διαφορών και διαχωρίζει τους ανθρώπους σε διαφορετικές ομάδες.
- Π.χ. Στην Ολλανδία υπάρχουν δύο βασικές πολιτισμικές υποδιαιρέσεις, μια αστική και μια αντροτική.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

- Πώς επηρεάζουν οι νέες τεχνολογίες τη διατήρηση των παραδοσιακών πολιτισμικών πρακτικών;
- Αληθεύει ότι όσο ο κόσμος γίνεται περισσότερο παγκόσμιος, οι στάσεις μας στρέφονται περισσότερο προς το τοπικό επίπεδο;
- Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με αυτό;

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

- Συμφωνείτε ότι σήμερα ζούμε σε έναν καταναλωτικό πολιτισμό που υποστηρίζεται από την εξάπλωση της παγκόσμιας καπιταλιστικής παραγωγής αγαθών;
- Πώς θα ορίζατε τον **πολιτισμό του καταναλωτισμού** και τα κύρια χαρακτηριστικά του;

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

- Εφόσον μπορούμε να πούμε ότι αναδύεται ένας παγκόσμιος πολιτισμός, σε ποιους πολιτισμούς θα είναι κυρίως βασισμένος;
- Υπάρχει η δυνατότητα και θα ήταν επιθυμητό να μετέχουν όλοι οι πολιτισμοί εξίσου σε έναν παγκόσμιο πολιτισμό; Γιατί ή γιατί όχι;
- Πώς θα μπορούσε αυτό να επηρεάσει τις τοπικές αξίες και πεποιθήσεις;

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Δημιουργία ομάδων και
- προγραμματισμός
 - τεστ αυτοαξιολόγησης,
 - θεματικών και
 - εργαστηρίων

earvanitis@upatras.gr

Ώρες συνεργασίας:

Πέμπτη και Παρασκευή 13.00-15.00

Συνέδριο

Diversity in Organizations,
Communities & Nations

[2018 Conference](#) [2019 Conference](#) [Journals](#) [Books](#) [Community](#) [About](#) [Support](#)

[OVERVIEW](#) [CALL FOR PAPERS](#) [PROGRAM](#) [SPECIAL EVENTS](#) [REGISTRATION](#) [FORMAT](#) [EMERGING SCHOLAR AWARDS](#) [HOTEL & TRAVEL](#) [VENUE](#) [PAST EDITIONS](#)

Nineteenth International Conference on
**Diversity in Organizations,
Communities & Nations**

*Border Crossing Narratives: Learning from the
Refugee Experience*

5–7 June 2019
University of Patras
Patras, Greece

<http://ondiversity.com/2019-conference>